

Integration into other subjects when teaching social studies (in primary school): ways of applying and effectiveness

Irada Malikova

Teacher of secondary school No. 74, Sabunchu district, Baku.

E-mail: irada666@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-5048-271X>

Abstract. The article discusses the application of integration, which is one of the main principles of the national curriculum in the subject of life science in primary school. It is noted that during the teaching of this subject, students learn about morality, health, safety, citizenship criteria, ecology, society, how to behave during emergencies, and so on. – these kinds of knowledge and skills are intended for the formation of valuable individuality. Types of integration are explained – interdisciplinary, intramural, horizontal, vertical. In the article, the author describes how to integrate into the other subjects (mother tongue, mathematics, fine arts, etc.) while teaching the life science knowledge in I-IV grades and talks about how to demonstrate the visual aids (pictures, diagrams, etc.) while teaching.

Keywords: primary classes, national curriculum, integration (interdisciplinary, superdisciplinary, etc.), knowledge and skills.

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.109>

To cite this article: Malikova I. (2020) Integration into other subjects when teaching social studies (in primary school): ways of applying and effectiveness. Journal of Preschool and Primary Education, V. 230, Issue I, pp. 59–72.

Article history: Received – 10.03.2020; Accepted – 18.03.2020

İbtidai siniflərdə həyat bilgisi dərslərində inteqrasiya: tətbiqi yolları və səmərəliliyi

İradə Məlikova

Bakı şəhəri, Sabunçu rayonu, 74 nömrəli tam orta məktəbin müəllimi.

E-mail: irada666@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-5048-271X>

Xülasə. Məqalədə ibtidai siniflərdə həyat bilgisi fənnində milli kurikulumun əsas prinsiplərindən biri olan inteqrasiyanın tətbiqindən söhbət gədir. Qeyd olunur ki, bu fənnin tədrisi zamanı şagirdlərdə mənəviyyət, sağlamlıq, vətəndaşlıq, ekologiya, cəmiyyət və s. haqqında bilik və bacarıqlar formalaşdırılır, təhlükəsizlik, fəvqəladə hallar zamanı davranış qaydaları öyrədilir. Inteqrasiyanın növləri (fənlərarası, fəndaxili, fənlərustü) izah olunur. Müəllif məqalədə I–IV siniflərdə həyat bilgisi fənnini tədris edərkən ana dili, riyaziyyat, təsviri incəsənət fənləri ilə necə inteqrasiya yaratdığından bəhs edir, istifadə etdiyi əyani vəsaitləri (şəkillər, sxemlər və s.) nümayiş etdirir. **Açar sözlər:** ibtidai siniflər, milli kurikulum, inteqrasiya (fənlərarası, fəndaxili, fənlərustü və s.), bilik və bacarıqlar.

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.109>

Məqaləyə istinad: Məlikova İ. (2020) İbtidai siniflərdə həyat bilgisi dərslərində inteqrasiya: tətbiqi yolları və səmərəliliyi. «Məktəbəqədər və ibtidai təhsil», №1 (230), səh. 59–72.

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 10.03.2020; qəbul edilib – 18.03.2020

Giriş / Introduction

Hər bir müəllim tədris edəcəyi mövzuya hazırlaşarkən dərslərin planlaşdırılmasının mərhələləri üzrə qeydlər aparır. Bu mərhələlərdən biri də inteqrasiyadır. Inteqrasiya – hər hansı bir dərstdə şagirdlərin təfəkküründə təlimin bütün məzmun komponentləri arasında əlaqə yaratmaq və onları sistemləşdirmək deməkdir. Inteqrasiyanın fəndaxili, fənlərarası, fənlərustü kimi növləri var [Həyatı bacarıqlara əsaslanan təhsil. 2006].

Fəndaxili inteqrasiya müəyyən bir fənn daxilində anlayış, bilik və bacarıqların əlaqələndirilməsi, sistemləşdirilməsidir. Bu inteqrasiya növündən ibtidai təhsil pilləsi fənlərinin tədrisində daha çox istifadə olunur. Fəndaxili inteqrasiya iki cür olur: üfüqi və şaquli. **Üfüqi inteqrasiya** fənn üzrə məzmun xətlərini əlaqələndirməklə, müvafiq məzmun standartlarının müəyyən tədris vahidlərində ifadə olunmasını təmin edir. **Şaquli inteqrasiya** sinifdən-sinfə keçən, tədriscən dərinləşən və genişlənən məzmun xətləri arasında varisliyi təmin edir.

Fənlərarası inteqrasiya iki və ya daha artıq fənnin əhatə etdiyi anlayış, bilik, bacarıq və prinsiplərin sintezidir. Bu inteqrasiya növü bir fənnə aid olan nəzəriyyələrin, faktların başqa bir fənnin öyrədilməsində istifadəsini nəzərdə tutur.

Fənlərustü inteqrasiyada şagirdlərin təlim prosesində öyrəndikləri biliklərlə məktəbdən kənarında öyrəndikləri məzmun sintez edilir.

İbtidai siniflərdə doqquz fənn tədris olunur. Onlardan biri də həyat bilgisidir. Həyat bilgisi – şagirdin özünü bioloji, psixoloji, sosioloji və mənəvi tərəfləri ilə bütöv bir varlıq kimi dərk etməsi və reallaşdırması üçün lazım olan bilik, bacarıq və vərdişlər sistemini formalaşdırmağa kömək edən inteqrativ fəndir. Başqa fənlərdən fərqli olaraq, həyat bilgisi konkret bir elmin əsaslarını öyrətmir. Bu fənnin tədrisi zamanı şagirdlərdə mənəviyyət, sağlamlıq, vətəndaşlıq, ekologiya, cəmiyyət haqqında bilik və bacarıqlar formalaşdırılır, təhlükəsizlik, fəvqəladə hallar zamanı davranış qaydaları öyrədilir. Həyat bilgisi fənninin şagirdlərdə ünsiyyət və əməkdaşlıq bacarıqlarının formalaşdırılmasında, muhakimə yürütmək, fikirlərini, şəxsi mülahizələrini müstəqil ifadə etmək, öz hüquqlarını qorumaq və başqalarının hüquqlarını müdafiə etmək kimi vərdişlərin yaranmasında böyük rol vardır [Serdjukova N. 1994]. Bu fənnin tədrisində tədriscən şagirdlərin iqtisadi bilikləri və sosial təkəkkürü formalaşır, onlarda həyat haqqında, ətraf aləm haqqında müəyyən fikirlər yaranır. Onlar qənaət, şəxsi və ailə büdcələrini idarə etmək kimi bacarıqlara yiyələnirlər.

Əsas hissə / Main part

Həyat bilgisi fənninin məzmunu onun məzmun xətləri əsasında qurulur. Məzmun xətləri – fənn üzrə reallaşdırılacaq məzmunun zəruri hesab edilən hissələridir. Həyat bilgisi fənninin məzmun xətləri bunlardır:

- Təbiət və biz;
- Fərd və cəmiyyət ;
- Mənəviyyət;
- Sağlamlıq və təhlükəsizlik [Ümumtəhsil məktəblərinin I–IV sinifləri üçün «Həyat bilgisi» fənni üzrə metodik vəsait. 2018].

Təcrübə göstərir ki, təlim prosesində inteqrasiyadan istifadə etmədən, hər

Şəkil 1

hansı bir fənnin, xüsusən də həyatı bacarıqlar formalaşdırmaq məqsədi daşıyan həyat bilgisi fənninin tədrisində müvəffəqiyyət əldə etmək mümkün deyil.

Şagirdlərdə bu fənnə maraq oyatmaq, onun vasitəsi ilə əlaqi yetkinlik, saflıq, düzlük, ədalətlik, dözümlülük, tolerantlıq, özünə və başqalarına hörmət kimi yüksək mənəvi keyfiyyətlər aşılamaq, onları əsl vətənpərvər kimi tərbiyə etmək üçün fənnin tədrisində yalnız fəndaxili, fənlərarası inteqrasiyadan yox, həm də təlimin metod və texnologiyalarının inteqrasiyasından geniş istifadə edilməlidir.

Fikrimi I–IV siniflər üzrə həyat bilgisi fənnindən ayrı-ayrı mövzuların nümunəsində şərh etməyə çalışacağam.

I sinifdə «Dostluq» mövzunu tədris edərkən inteqrasiyanı belə aparmaq olar:

Ana dili: 1.1.1. Dinlədiyi fikir ətrafında müzakirələrdə münasibət bildirir.

Ana dili: 2.2.4. Şəxsiyyəti formalaşdıran mənəvi keyfiyyətləri (dostluq, sadəlik, birlik, təvazökarlıq) fərqləndirir.

İnteqrasiya məqsədi ilə motivasiya mərhələsində «İki yoldaş» hekayəsinin videoversiyasını və şəkli (şəkil 1) nümayiş etdirirəm.

Aşağıdakı suallarla sinif müərcət edirəm:

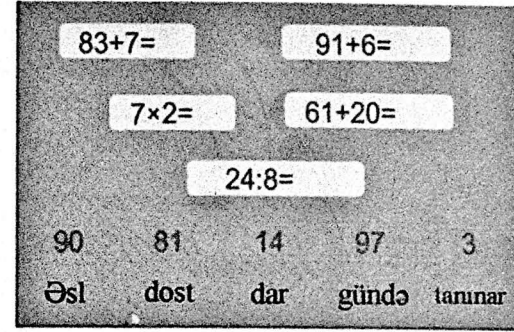
– Bu hekayə nə haqqındadır? (*İki dost haqqında*).

– Bu uşaqların dostluğuna əsl dostluq demək olarmı? (*Xeyr*).

– Bu hekayədən nə öyrəndik? (*Dost dostu darda qoymamalıdır*).

Nəticə: Səni darda qoyub qaçan adamla dost olma.

IV sinifdə «Kim əsl dost ola bilər?» mövzusunun tədris edərkən ana dili və riyaziyyat fənləri arasında yaradılan inteqrasiya nümunəsinə baxaq.

Şəkil 2

Ana dili: 2.2.4. Şəxsiyyəti formalaşdıran mənəvi keyfiyyətləri (dostluq, sadəlik, birlik, təvazökarlıq) fərqləndirir.

Riyaziyyat: 1.2.1. Hesab əməllərinin xassələrindən hesablamalarda istifadə edir.

Motivasiya mərhələsində belə bir tapşırıqdan istifadə edirəm: «Misalları həll edin və dostluq haqqında atalar sözünü tapın».

Şagirdlər verilmiş misalları həll edib, alınan cavabları cədvəldə uyğun olan yerlərə yazırlar (90 – əsl, 81 – dost, 14 – dar, 97 – gündə, 3 – tanınar). Nəticədə aşağıdakı atalar sözü alınır: «Əsl dost dar gündə tanınar» (şəkil 2).

«Dostlarımız» mövzusunun tədris edərkən musiqi fənni ilə belə inteqrasiya yaradırəm.

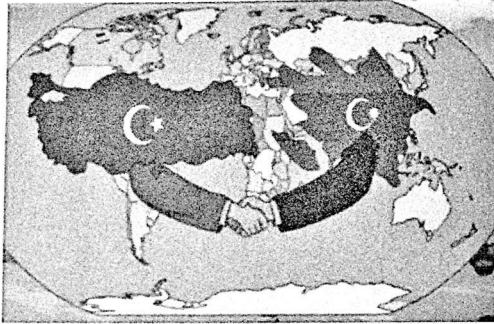
Musiqi: 2.1. Musiqi əsərində ifadə olunan məzmunu başa düşdüyünü nümayiş etdirir.

Azərbaycan və Türkiyə dövlətlərinin dostluğunu əks etdirən şəkli (şəkil-3) yazı taxtasından asıb, uşaqlara şəkllə münasibətlərini bildirmələrini təklif edirəm (*motivasiya*).

– Sizcə, bu şəklin bizim bugünkü dərslərimizlə nə əlaqəsi var? (*şagirdlərin cavabları*).

Şagirdlərdən müəyyən cavablar aldıqdan sonra onları belə ümumiləşdirirəm:

– Dostluq yalnız insanlar arasında yox, dövlətlər arasında da olur, məsələn, Türkiyə və Azərbaycan dövlətləri arasında olan dostluq buna bariz nümunədir. Gəlin bu dostluq barəsində gözəl bir mahnı oxuyaq. («Azərbaycan –Türkiyə» mahnısı oxunur).

Şəkil 3

I sinifdə «Cansız təbiətdə hadisələr» mövzunu keçərkən həyat bilgisi və təsviri incəsənət fənləri arasında (2.1.1. Cansız təbiət hadisələrini sadə şəkildə təsvir edir) inteqrasiya aparmaq üçün cümlələr aşağıdakı tapşırıqları verirəm:

1. Qış və yay fəsilələrinə aid şəkillər çəkin.
2. Bu fəsilələri sevirsinizmi? Nə üçün?
3. Fəsilələrin xüsusiyyətləri haqqında danışın.

II sinifdə «Canlı və cansız təbiət» mövzunu tədris edərkən həyat bilgisi və təsviri incəsənət fənləri arasında inteqrasiya yaratmaq məqsədi ilə belə sadə tapşırıqlar vermək olar.

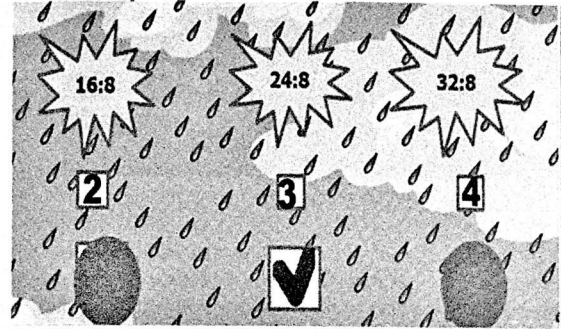
1. Canlı və cansız aləmin üzvlərinə aid üç şəkil çəkin.
2. Verilmiş sözlərin içində cansız aləmin üzvlərinə aid olan sözlərin altından xətt çəkin (*çiçək, dəftər, çəkiç, dovşan, ağac, avtobus və s.*).
3. Canlı təbiətə xas olan xüsusiyyətləri sadalayın.

III sinifdə «Təbiətdə suyun dövrəni» mövzunu tədris edərkən sinif müraciət edərək, riyaziyyat fənni ilə (2.1.2. Mötərizəli və mötərizəsiz ədədi ifadələrin qiymətini hesablayır.) inteqrasiya yaratmaq məqsədi ilə şagirdlərə belə bir sual verirəm:

– Təbiətdə suyun neçə halı var? (şəkil-4)

Uşaqlar interaktiv lövhədə işləyərək cavabı tapırlar (*maye, buxar, buz*).

I sinifdə «Mən məktəbdə və sinifdə hansı qaydalara əməl etməliyəm?» mövzunu tədris edərkən ana dili fənni ilə (1.2.1. Müşahidə etdiyi əşya, hadisələr haqqında və şəkillər üzrə danışır.) inteqrasiya yaradır. Bu zaman qruplarla iş formasına üstünlük verirəm. [Kərimova B., Mehdiyeva G. 2018].

Şəkil 4

Sual və tapşırıqlar:

1. Sinif qaydalarına əməl olunması haqqında sənəci hazırlayın.
2. Sinifdə və məktəbdə hansı qaydalara riayət etmək lazımdır?
3. 2-ci suala hər biriniz başa düşdüyünüz kimi cavab verin.
4. Sinif qaydalarına əməl etməmək haqqında sənəci hazırlayın.

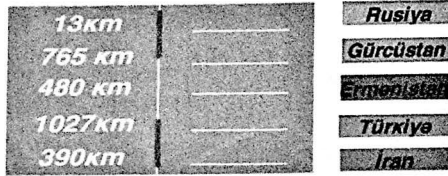
III sinifdə «Qonşularımız» mövzunu tədris edərkən həyat bilgisi (2.3.1. Verilmiş şərtlərə görə Azərbaycan dövlətinin sərhədlərini müəyyən edir) və riyaziyyat fənləri (3.1. İstiqamət və məsafə anlayışları ilə bağlı sadə məsələləri təsvirlər əsasında həll edir) arasında inteqrasiya yaradır.

Inteqrasiya yaratmaq üçün belə bir interaktiv tapşırıq vermək olar: «Cədvəldə (şəkil-5) göstərilən dövlətlərin adlarını onların Azərbaycanla olan sərhədlərini uzunluğuna görə yerləşdirin».

IV sinifdə «Vətən anadır!» mövzunu tədris edərkən ana dili fənni ilə (1.2.1. Müşahidə etdiyi, oxuduğu, eşitdiyi fakt və hadisələr haqqında kiçik təqdimatlar edir.) inteqrasiya yaratmaq üçün «Azərbaycanın rayonlarını işğal olunma tarixlərinə görə ardıcılıqla nömrələyin, işğal tarixlərini yazın» tapşırığını vermək olar. Bu mövzunun tədrisində riyaziyyat fənni ilə (5.1. Müxtəlif üsullarla topladığı məlumatları şərh edir) inteqrasiya yaradır.

İşğal olunan rayonlarımızın adlarını öyrənmək üçün uşaqlara aşağıdakı suallarla müraciət edirəm:

– Uşaqlar, deyə bilərsinizmi, mənfur qonşularımız ermənilər tərəfindən bizim hansı rayonlarımız işğal olunub? (Xankəndi, Xocalı, Laçın, Şuşa, Xocavənd, Kəlbəcər, Ağdərə, Ağdam, Cəbrayıl, Füzuli, Qubadlı, Zəngilan rayonları).

Şəkil 5

– Bu rayonlar Azərbaycan Respublikasının ərazisinin neçə faizini təşkil edir? (Uşaqlar internet resurslarından, gündəliyin arxasında verilən yaddaşdan istifadə edərək, bu ərazilərin 20%-dən çox olduğunu tapırlar).

III sinifdə «Fəsilər necə dəyişir?» mövzunu tədris edərək riyaziyyat fənni ilə (5.1.2. Toplanmış məlumatları cədvəl və diaqramların köməyi ilə təqdim edir.) inteqrasiya yaratmaq üçün belə bir interaktiv tapşırıq vermək olar: «24 nəfər arasında «Hansı fəsil daha çox xosuna gəlir?» sualı əsasında sorğu aparıb, piktoqramda təsvir edin. Nəticələri barqrafda təqdim edin». (Şəkil 6)

IV sinifdə «Azərbaycan Respublikası» mövzusunun tədrisi zamanı inteqrasiya məqsədilə aşağıdakı tapşırıqlardan istifadə edirik:

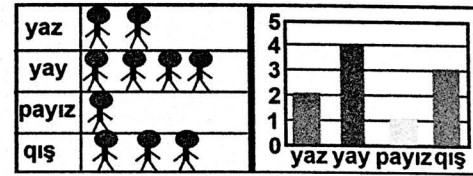
1. Ermənilərin özünü küldürməyə istədikləri «San gölin» mahnısını pantomima şəklində göstərin. (Musiqi. 2.1. Dinlədiyi musiqi əsərlərini emosional cəhətdən dəyərləndirib bildiyini nümayiş etdirir).

2. Azərbaycan bayrağının şəklini çəkin. (Təsviri incəsənət. 2.1.2. Bədii ifadə vasitələrindən istifadə etməklə sadə təsvirlər və dekorativ kompozisiyalar yaradır).

3. Tarixi günlər və milli bayramların qeyd olunma tarixlərini yazın, Milli Qurtuluş günü haqqında məlumat verin. (Azərbaycan dili. 1.2.1. Müşahidə etdiyi, oxuduğu, eşitdiyi fakt və hadisələr haqqında kiçik təqdimatlar edir).

4. Tanıdığımız tarixi abidələr haqqında məlumat verin. (Azərbaycan dili. 1.2.1. Müşahidə etdiyi, oxuduğu, eşitdiyi fakt və hadisələr haqqında kiçik təqdimatlar edir) [Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün «Həyat bilgisi» fənni kurikulumu].

II–IV siniflərdə «Davranış», «Ədəb qaydaları» mövzuları ilə bağlı inteqrasiya yaradarkən müxtəlif üsullardan istifadə etmək olar. T– sxemdən, klaster üsulundan istifadə edərək, insanın müsbət və mənfi xüsusiyyətlərini, tərbiyəli, mədəni insanın davranış qaydalarını tərtib etməyi tapdırmaq olar. Mövzu ilə bağlı müzakirə, diskussiya aparmaq, rollu oyunlar üçün kiçik dialoq və ya mətnlər tərtib etmək, qruplara mövzu ilə bağlı tapşırıqlar, açıq suallar vermək olar [E.İsgəndərov. 2006, s. 43-46].

Şəkil 6

«Uşaq hüquqları haqqında Konvensiya» kiçik yaşlı uşaqların sağlam yaşamları və böyümələri üçün çox vacib olan ehtiyac və tələbatların ödənilməsinə nəzərdə tutur. «Mənim hüquqlarım» mövzusunun tədris edərək videofilmlərdən, internet resurslarından, Veb-2, Veb-3 alətlərində hazırladığım oyunlardan istifadə edərək, şagirdləri mövzu üzrə tədqiqata cəlb edirik.

II və III siniflərdə «Təhlükələrdən qorunmağı hamı bacarmalıdır» mövzusunun tədris edərək, məişətdə istifadə olunan qaz və elektrik avadanlıqlarının, habelə alışdırıcı, dəşici, kəsici alətlərin təhlükəli olduğunu bilmək, həyat üçün təhlükəli olan yer və obyektləri (gəzintinin qadağan olunduğu yerlər, elektrik, qaz qurğuları) tanımaq üçün inteqrasiya məqsədi ilə maraqlı tapşırıqlar vermək, videofilmlərə baxmaq olar. Şagirdlər bu tapşırıqları həm cütlərlə, həm də qruplarla iş formasında işləyə bilərlər [Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün «Həyat bilgisi» fənni kurikulumu]. Bir dərs nümunəsinə baxaq:

Fənn: Həyat bilgisi (II sinif).

Mövzu: «Təhlükələrdən qorunmağı hamı bacarmalıdır».

Standart: 4.2.1. Məişətdə istifadə olunan qaz və elektrik avadanlıqlarının, habelə alışdırıcı, dəşici, kəsici alətlərin hansı hallarda təhlükə mənbəyinə çevrildiyini sadə formada təsvir edir.

4.2.2. Ətrafda həyat üçün təhlükəli olan yer və obyektləri (gəzintinin qadağan olunduğu yerləri, elektrik və qaz qurğuları) tanıyır. Ehtiyatsız davranıqda məişət avadanlıqlarının təhlükə mənbəyi ola biləcəyini izah edir. Evdə, məktəbdə, küçədə, ictimai yerlərdə təhlükəsiz davranış qaydalarını və təhlükədən qorunma yollarını izah edir.

Məqsədlər:

- Ehtiyatsız davranıqda məişət avadanlıqlarının təhlükə mənbəyi ola biləcəyini izah edir.

- Ətrafda həyat üçün təhlükəli olan yer və obyektləri tanıyır.

- Evdə, məktəbdə, küçədə, ictimai yerlərdə təhlükəsiz davranış qaydalarını və təhlükələrdən qorunma yollarını izah edir.

İnteqrasiya: ana dili: 1.2.1. Müşahidə etdikləri, eşitdikləri və oxuduqları haqqında danışıq;

f.t: 2.1.4. Oyun zamanı müvafiq təhlükəsizlik və özünümühafizə qaydalarına əməl edir;

riyaziyyat: 1.3.6. Həyatı problemlərin həllində təxmin etmə bacarıqlarını nümayiş etdirir.

Dərsin tipi: induktiv;

İş forması: kollektivlə iş, kiçik qruplarla iş;

İş üsulları: əqli hücum, anlayışın çıxarılması, müzakirə, illüstrasiya, proqnozlaşdırma;

Resurslar: dərslik, işçi vərəqləri, kompüter, proyektor, «Oxuyuruq biz» elektron dərsi, elektrik cihazları, dəşici, kəsicici alətlərdən nümunələr.

Dərsin gedişi

Motivasiya. Müəllim şagirdlərə müxtəlif təhlükəli halların (yanğın, yol qəzası, qaz partlayışı və s.) təsvir olunduğu şəkilləri göstərir və deyir:

- Uşaqlar, gəlin şəkillərə baxaraq, orada təsvir olunan hadisələri adlandırmaq.
- Şəkillərdə gördüyünüz hadisələri bir sözlə necə adlandırmaq olar?
- Bu hadisələr insan həyatı üçün nə yaradır? (təhlükə).
- Təhlükə nədir? (qorxu törədən hal, xoşagəlməz, ağır bir hadisə).

Tədqiqat sualı: İnsan həyatı üçün təhlükəli olan hansı hadisələr haqqında məlumatınız var və onlardan necə qorunmaq olar?

Dərslik üzərində iş, mətnlə tanışlıq, məzmunla bağlı sual-cavab aparılır.

Tədqiqatın aparılması. Şagirdlər tədqiqat işini kiçik qruplarla aparırlar. Hər qrup işçi vərəqlərində təqdim edilmiş tapşırıqları yerinə yetirir.

İnformasiya mübadiləsi. Qrup liderləri işləri təqdim edirlər.

İnformasiyanın müzakirəsi. Hər bir qrupun işi müzakirə olunur. Müzakirə zamanı şagirdlərin öyrəndikləri məlumatları əlaqələndirmək, sistemləşdirmək, təhlükədən qorunma yolları barədə biliklərini nümayiş etdirmələrinə şərait yaratmaq məqsədi ilə istiqamətləndirici suallar verilməlidir.

Təbiiqetmə. Elektrik cihazlarından, dəşici və kəsicici alətlərdən istifadə qaydaları əyani surətdə nümayiş etdirilir.

Nəticə və ümumiləşdirmə. Dərsin sonunda uşaqların nəzərinə çatdırılır ki, sağlamlığını qorumaq istəyən hər bir kəs məişət avadanlıqları ilə ehtiyatlı davranmalıdır. İnsan həyatı üçün təhlükə yalnız məişət avadanlıqları ilə ehtiyatsız davranıqda yaranmır, eyni zamanda tikinti sahələrinin, işıq və qaz qurğularının yaxınlığında, çay kənarı və s. yerlərdə oynamaq da uşaqların həyatı üçün təhlükə yarada bilər. Ona görə də hər yerdə, hər zaman təhlükəsizlik qaydalarına riayət etmək lazımdır.

İşçi vərəqi № 1

Qrup 101: «Evdə hadisə»

1. Hekayəni oxuyun. Siz bu hadisə zamanı nə edərdiniz? Hekayəni davam etdirin.

Murad evdə kibritlə oynayırdı. Kibrit əlini yandırdı. O, kibrit çöpünü yerə atdı. Bu zaman evin pərdəsi alışıb yanmağa başladı. Tez bir zamanda yanğın bütün otağı bürüdü.

2. Verilmiş şəkilləri cədvələ uyğun seçib yapışdırın.

Təhlükəli ətlər	Təhlükəsiz ətlər

İşçi vərəqi № 2

Qrup 102 : «Yolda hadisə»

1. Hekayəni oxuyun. Siz bu zaman nə edərdiniz?

Lalə ilə Günay dərstdən çıxıb söhbət edə-edə evə gedirdilər. Başları söhbətə o qədər qarışmışdı ki, işıqforun qırmızı yandıqına fikir vermədilər. Yolu keçəndə sürətlə gələn maşın Laləni vurdu. Qız yıxıldı.

2. Pazıları cədvələ uyğun qruplaşdırarsanız, 3 qayda ilə tanış olacaqsınız:

Oynamaq olar	Oynamaq olmaz

İşçi vərəqi № 3

Qrup 103: «Məktəbdə hadisə»

1. Hekayəni oxuyun. Siz bu zaman nə edərdiniz?

Tənəffüs idi. Anar və Əli qaça-qaça pilləkəndən düşərkən toqquşdular. Anar yıxıldı, qolu sındı. Əlinin isə başı pilləkənin dəmir məhəccərinə dəyib qanadı. İkisi də ağılamağa başladılar.

2. Yoluxucu xəstəliklər də təhlükədir. Hansı yoluxucu xəstəlikləri tanıyırsınız? Onlardan necə qorunmaq olar?

İşçi vərəqi № 4

Qrup 104: «Evdə hadisə»

1. Hekayəni oxuyun. Baş verə biləcək hadisəni proqnozlaşdırın.

Mehdi hər dəfə anasının qazı necə yandırır-söndürməsinə maraqla baxırdı. Bir dəfə evdə heç kim olmayanda Mehdi mətbəxə keçib qazı açdı, lakin kibrit tapa bilməyib o biri otağa keçdi. Qazı bağlamaq isə yadırandan çıxdı. Bir azdan başı fırlanmağa başladı.

2. Həyat üçün təhlükə yaradan alətlərin adlarını yazın.

Cədvəl 1

Qruplar Meyarlar	1 «Evdə hadisə»	2 «Yolda hadisə»	3 «Məktəbdə hadisə»	4 «Təhlükə»
Evdə, məktəbdə, kilsədə, icmal yerlərdə təhlükəsiz davranış qaydalarını izah edir.				
Ətrafda həyat üçün təhlükəli olan alət və obyektləri tanıyır.				
Təqdimat				
Əməkdaşlıq				
Yekun				

Ev tapşırığı: Evinizdə təhlükə yarada bilən məişət avadanlıqlarını müəyyənləşdirin və rəsmi çəkin.

Qiymətləndirmə meyarlar cədvəlinə əsasən aparılır. (Cədvəl 1)

Nəticə / Conclusion

Təcrübələrə əsaslanaraq bu nəticəyə gəlirik ki, fənlərin tədrisində inteqrasiyanın əhəmiyyəti çox böyükdür.

İnteqrasiya:

- Vaxtdan səmərəli istifadə etməyə şərait yaradır.
- İnteqrativ bilik və bacarıqların formalaşmasına xidmət edir.
- Bilik və bacarıqların mənimsənilməsində səmərəliliyi artırır.
- Dərsin maraqlı keçməsinə zəmin yaradır.

Təlim prosesində şagirdlərin öz gündəlik həyatlarında tətbiq edə biləcəkləri bilik, bacarıq və vərdişlərin formalaşdırılması həm həyat bilgisi fənninin, həm də onun əhatə etdiyi mövzuların əlaqəli-inteqrativ şəkildə tədrisi üçün çox vacibdir. Müxtəlif inteqrasiya metodlarından istifadə etmədən həyatı bacarıqlar formalaşdırmaq məqsədi daşıyan həyat bilgisi fənninin tədrisində müvəffəqiyyət əldə etmək mümkün deyil. Dərs prosesində uğurlu motivasiyanın yaradılması, şagirdlərin fəalliyətinin artırılması, məzmunun hərtərəfli mənimsənilməsi və şagirdlərdə müasir dünyagörüşünün formalaşdırılmasında inteqrasiyanın rolu böyükdür.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat / References

1. Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün «Həyat bilgisi» fənni üzrə təhsil proqramı. (2012). Bakı.
2. Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün «Həyat bilgisi» fənni kurikulumu. Bakı, «Təhsil».
3. İsgəndərov E. (2006). IV sinifdə «Həyat bilgisi» dərslərində iqtisadi biliklərin verilməsi imkanları. «Məktəbəqədər və ibtidai təhsil» jurnalı. № 4, səh. 43-46.
4. Həyati bacarıqlara əsaslanan təhsil. (2006). Bakı.
5. İbrahimova A., Mehdiyeva G., İbrahimov S. (2018). «Həyat bilgisi» (dərslük, II sinif). Bakı, «Aspoliqraf LTD» MMC.
6. Kərimova B., Mehdiyeva G. (2018). «Həyat bilgisi» (dərslük, I sinif). Bakı, «Aspoliqraf».
7. Mehdiyeva G. (2018). «Həyat bilgisi» (dərslük, III sinif). Bakı, «Aspoliqraf» .
8. Mehdiyeva G., Kərimova B. (2015). «Həyat bilgisi» (dərslük, IV sinif). Bakı, «Aspoliqraf».
9. Ümumtəhsil məktəblərinin I-IV sinifləri üçün «Həyat bilgisi» fənni üzrə metodik vəsait. (2018). Bakı.
10. Serdyukova N. (1994). İnteqrasiya uchebnix zanyatiy v nachalnoy shkole. Moskva: «Nachalnaya shkola», №11.